

K ŘÍZENÍ BRANNÉHO SYSTÉMU ČSSR

Chápeme-li soudobou válku jako zvláštní, velmi složitý a společensky závažný stav celé společnosti, který se svými důsledky dotýká všech oborů společenské činnosti, pak nemůžeme branný systém státu chápat jinak, než jako účelovou soustavu nejrůznějších společenských činností, jejímž cílem je všestranně zabezpečit obranu země proti ozbrojenému násilí. To prakticky znamená, že funkce branného systému státu je jednou z významných, účelových funkcí celého státního systému na jejíž realizaci se diferencovaně podílejí podle své odbornosti, pravomoci a odpovědnosti všechny obory (resorty) mocenského aparátu státu i všechny jeho společenské instituce.

Dnes už patří historii ty doby, kdy branná funkce státu byla záležitostí především jeho ozbrojených sil a kdy i jeho branný potenciál reprezentoval především vojenský potenciál jeho armády. Soudobý branný potenciál, zejména socialistického státu, je dnes daleko obsažnější a složitější syntézou všech morálních, politických, ekonomických, vojenských, kulturních a dalších sil národů, států a koalic, než tomu bylo kdykoli dříve.

Z toho všeho je zřejmé, že řešení soudobé obrany země je proces velmi složitý a dynamický, který vyžaduje kvalitativně nové přístupy a především komplexní pojetí. Je-li ve své podstatě správná teze, že „soudobý ozbrojený zápas stírá rozdíly mezi frontou a zápolím“, pak tato teze

nesmí být ve výstavbě a přípravě branného systému natolik absolutizována, aby zastřela nezbytnost pečlivé analýzy a diferenciaci společenského významu a rozdílnosti podmínek i požadavků, které ozbrojený zápas klade na „frontu“ a „zápolí“. Naopak, taková analýza a závěry musí sledovat cíl správně vytypovat a ohodnotit jejich společenský význam pro život a přežití společnosti za válečných podmínek a uvést je do vzájemného souladu. To v podstatě znamená posuzovat funkce branného systému státu v jednotě, ale respektovat při tom odlišnost charakteristických rysů a podmínek jak „vojenských“ činností v ozbrojeném zápase — tedy činností se zbraní v ruce, tak všech činností „nevojenských“, které jsou pro efektivnost obrany země neméně důležité a které všestranně zabezpečují nejen činnost ozbrojených sil na frontě, ale i veškerý život společnosti ve válečných podmínkách.

Teprve takové komplexní pojetí všech komponentů branného potenciálu státu, komplexní pojetí jeho obrany, jako celospolečenského úkolu a zájmu, teprve optimální angažovanost všech resortů státní správy a všech společenských organizací při vytváření branného potenciálu státu a při jeho realizaci může zabezpečit efektivnost jeho obrany.

Podceňování, stejně jako přeceňování jednotlivých funkcí branného systému státu a v současné době především „mírová

bezstarostnost“, určitý nezáměr a nedoceňování významu a nezbytnosti včasných a zdůvodněných příprav k obraně země částí veřejnosti by se mohlo dříve, či později vymstít. O tom přinášejí dávne i nedávne dějiny dostatek poučných příkladů.

Soudobá obrana země tedy zahrnuje jak výstavbu a přípravu ozbrojených sil, tak přípravu celého státu, chápanou jako cílevědomě organizovaný rozvoj a přípravu všech politických, morálních, ekonomických, vědeckých, kulturních a dalších sil společnosti, včetně přípravy veškerého obyvatelstva, a to jak společenských institucí, tak jednotlivců na jejich funkci ve válečných podmínkách.

Tak složitý proces musí být cílevědomě organizován a řízen v míru i ve válce podle jednotného zámyslu a plánu. Ve svých základních principech nesnese improvizaci. Sám ozbrojený zápas ponese výrazné rysy pravděpodobnostního procesu, ovlivňovaného řadou nahodilostí, proti kterým nesmí být soustava řízení branného systému bezmocná a jejichž vliv nesmí zvyšovat svou vnitřní nepřipravenost. Naopak, systém řízení branného systému státu musí být schopen za pomoci vědeckých metod předvídat tendence a možné varianty vývoje situace, musí se na ně

připravovat a včas i účinně na ně reagovat.

Realizace těchto obecných požadavků řízení má ovšem v branném systému státu řadu specifických podmínek, které vytvářejí zejména:

- charakter politických cílů a principy politické strategie ČSSR a z nich vyplývající národní i internacionální zájmy a vazby,

- charakter soudobé války a především charakter jejího určujícího prvku — ozbrojeného zápasu a z něho vyplývající konkrétní požadavky v reálných podmínkách a možnostech ČSSR,

- státoprávní uspořádání ČSSR a z něho vyplývající metody a formy řízení státu v míru i za války ve všech oblastech státní činnosti,

- geopolitické postavení ČSSR v Evropě a z něho vyplývající politické, vojenské a národohospodářské požadavky na obranu země.

Mohl bych jistě uvést řadu dalších kategorií, které ovlivňují a spoluvytvářejí podmínky řízení branného systému ČSSR. V této omezené úvaze se však chci zabývat jen těmito uvedenými, které pokládám za nejdůležitější.

Politické řízení branného systému ČSSR je pro efektivnost jeho přípravy i funkce základní a určující. Jeho hlavním principem je vedoucí úloha KSČ při řešení otázek obrany země. Politické strategie KSČ vychází z poučky o válce jako pokračování politiky. Považuje tedy i soudobou válku ve všech jejích možných variantách vzniku a vedení za pokračování politiky, jejíž vedoucí silou ve státě je KSČ. Z toho zákonitě vyplývá i vedoucí úloha KSČ při stanovení hlavních cílů, zásad a způsobů realizace vojenské politiky státu — tedy vztahu k současným problémům války a míru, i vedoucí úloha při vypracování hlavních zásad a norem státní vojenské doktríny ČSSR jako základního a celostátně závazného východiska pro výstavbu, přípravu i řízení branného systému státu.

Vedoucí úloha KSČ při řešení obrany země je nezbytným projevem socialistického charakteru státu. Metody praktické realizace ideové, koncepční, organizační a kontrolní činnosti KSČ při přípravě a realizaci obranných opatření země a jejich praktickou účinnost je nutné považovat za jedno z hlavních kritérií efektivnosti řízení branného systému státu.

Vedoucí úloha KSČ a míra její odpovědnosti za obranu země nijak nesnižuje, ani nenahrazuje zákony stanovenou odpovědnost státních orgánů za praktickou realizaci vojenské politiky státu. Veškerá výkonná moc, spojená s realizací obrany země a s ní spojená odpovědnost, leží plně na státních orgánech v rozsahu platných zákonů.

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb. stanoví, že „... národní obrana patří do výlučné působnosti ČSSR...“ (čl. 7), tzn. do působnosti federálních orgánů ČSSR.

Podle ústavního zákona č. 10/1969 Sb. vznikla v ČSSR Rada obrany státu, odpovědná Federálnímu shromáždění ČSSR, která „...určuje hlavní směry přípravy a organizace obrany ČSSR a činí opatření s tím spojená...“. Kromě toho „... za války rozhoduje o opatřeních, spojených s vedením války...“ (§ 3 odst. h) a „... V případě nenadálého napadení ČSSR vnějším nepřitelem, které znemožní na určitou dobu činnost předsednictva Federálního shromáždění nebo vlády ČSSR, činí nezbytná a neodkladná opatření k obraně, jež by jinak příslušela těmto orgánům...“ (§ 4 odst. 1).

Pro politické a odborné řízení branného systému státu to znamená, že Rada obrany státu se zákonnými omezeními představuje vrcholný koncepční i realizační orgán, který při řízení přípravy i při obraně země může ukládat federálním orgánům státní správy závazné úkoly a cestou Rad obrany republik zabezpečovat politickou i odbornou jednotu koncepcí i realizace obrany ČSSR v celé vertikální struktuře branného systému státu.

Tím v podstatě, i když s určitými zákonnými omezeními zejména v době míru, je zabezpečen princip centrálního, jednotného řízení branného systému státu podle jednotné koncepce a jednotného plánu, což odpovídá jednomu ze základních a objektivních požadavků efektivní obrany socialistického státu v soudobých podmínkách. Vezmeme-li v úvahu závěry z hypotéz o charakteru soudobého ozbrojeného zápasu i války jako celku a vojenskodoktrinální závěry, pak je zcela oprávněný předpoklad, že podmínky politické i odborného řízení branného systému státu za války si s největší pravděpodobností vynutí to, že neoptimálnější cestou řízení branného systému ČSSR v jejích konkrétních podmínkách bude cesta řízení, která využívá maximálně vertikální struktury rad obrany — od Rady obrany státu po

radu obrany územních orgánů. Jsem přesvědčen o tom, že sama mírová praxe výstavby a přípravy branného systému státu, bude-li dostatečně brát v úvahu objektivní požadavky válečných podmínek a nezbytnost maximálního přiblížení mírového řízení branného systému státu válečným podmínkám a požadavkům i zabezpečení hladkého přechodu řízení z míru do války po všech stránkách, sama tuto tezi potvrdí a vynutí si její další rozvíjení. Přitom bude velmi důležité, aby při respektování objektivního požadavku centralizace řízení všech otázek obrany země na koncepční a normotvorné úrovni byl dostatečně respektován i požadavek účelné decentralizace odpovědnosti a pravomoci v procesu realizace, v jednotlivých druzích činnosti prvků branného systému státu, přepného o konkrétní znalost reálných možností a znalost konkrétní místní situace. Míra centralizace i decentralizace v řízení branného systému státu jsou dvě strany jedné a téže mince. Systém řízení branného systému státu se musí vystříhat obou možných extrémů, a to jak tuhé centralizace v celé vertikální struktuře, která může vést k ochromení iniciativy a aktivity, tak bezbřehé decentralizace, která může vést k nezvládnutelnosti řízení, k anarchii a která ve válce může vést jenom k porážce.

Charakter ozbrojeného zápasu ovlivňuje řízení branného systému státu v mnoha směrech. Za nejvýraznější novou kvalitu těchto vztahů považují především to, že soudobé vojenské ovlivňuje výrazně celou řadu společenských činností a že především hluboko „vrstvá“ do ekonomiky státu. V současné době, s narůstajícím významem ozbrojených sil státu i koalice, které v socialistických státech svou existenci a reálným potenciálem plní i významnou funkci ve snahách politiky zabránit válce, narůstá i význam problémů, které zpravidla označujeme souhrnným názvem „obrana a ochrana teritoria státu“. V důsledku toho narůstají i proporce a společenský význam „nevojenských“ činností nejrozličnějších oborů (resortů) v rámci branného systému státu a požadavek vysoké a aktivní jejich angažovanosti při zabezpečování obrany země. Období, ve kterém žijeme, nelze nazvat ani mírem, ani válkou. O tom svědčí už asi 45 válek v různých částech světa od konce poslední světové války. Svědčí o tom i střídání politických krizí s obdobími uklidnění mezinárodních vztahů. Především technic-

ký rozvoj prostředků ničení vyvolal stav, ve kterém můžeme konstatovat narůstání významu „nevojenských činností“ společnosti, motivovaných řešením otázek války a míru. Celý soudobý vývoj vojenství potvrzuje oprávněnost teze, že „soudobá válka se vyhrává především v míru“ a nikoli jenom potenciálem ozbrojených sil.

Studujeme-li současnou praxi řízení branných systémů v různých socialistických i kapitalistických státech, nacházíme tam vedle obecně platných, společných rysů, přirozeně i značné rozdíly, především v pojetí pravomocí a odpovědností za obranu země, které vyplývají z principů společenských zřízení. Ve všech státech však můžeme zaznamenat tendence narůstajícího významu komplexního a jednotného pojetí soudobé obrany země. Ve všech státech jsou zřizovány, i když pod nejrozličnějšími názvy, vrcholné orgány státní exekutivy, jejichž úkolem je v podstatě sjednocovat a koordinovat úsilí různých oblastí státní činnosti při zabezpečování obrany země. V různých státech jsou přirozeně značné rozdíly ve vzájemném po-

dílu konzultativní a rozhodující činnosti těchto orgánů.

Rízení „vojenských činností branného systému státu“ — tedy institucí ozbrojených sil — je ve všech státech sloučeno v jeden resort, jaký u nás představuje MNO. Naproti tomu řízení „nevojenských činností“ branného systému státu většinou zabezpečuje několik resortů; to jen potvrzuje nezbytnost vrcholného, koordinačního orgánu.

Ve všech státech jsou ale pod vlivem charakteru soudobé války patrné tendence komplexního a jednotného pojetí otázek obrany země, zvýraznění významu všech „nevojenských činností“ branného systému a zvýšená péče o otázky a ochrany teritoria a přežití, bez ohledu na to, jakým termínem jsou tyto činnosti souhrnně nazývány a s jakým úspěchem se v praxi prosazují v jednotlivých státech proti partikulárním i jiným zájmům, závislým především na podmínkách politického řízení.

Charakter války přirozeně klade na řízení branného systému státu i specifické požadavky, které jsou vlastně konkrétním podmínkám a možnostem státu. Zmíním se krátce jen o některých, které pokládám za aktuální.

Jsou to především důsledky možných variant zahájení a vedení války v Evropě pro výstavbu a přípravu branného systému ČSSR a jeho řízení. Z doktrinálních závěrů vyplývá, že varianta globální jaderné války a zejména její zahájení hromadným jaderným úderem není jedinou a ani nejpravděpodobnější variantou, že ji však nelze vyloučit zcela a náš branný systém s ní musí počítat a být na ní připraven jako na variantu nejsložitější. V tomto směru podstata problému řízení branného systému státu vyplývá mimo jiné z toho, že zatím co rozhodování o použití či nepoužití jaderných zbraní daleko přesahuje možnosti jeho vrcholných orgánů řízení a je záležitostí koaličních, respektive záležitostí vedoucí velmoci koalice — SSSR, důsledky tohoto rozhodnutí vytvářejí zásadní a rozhodující podmínky pro funkci branného systému našeho státu. Dnes není prakticky v silách ani velkých, natož malých států, vyhovět beze zbytků všem, namnoze až absurdním požadavkům obrany a ochrany teritoria před důsledky globální jaderné války.

Z toho vyplývá pravděpodobnost značné složitosti a dynamičnosti nejen situací „polních vojsk“, ale především na teritoriu státu, jehož příprava a řízení nabývá nezvykle na významu pro efektivnost funkce branného systému jako celku.

Za takového stavu nemohou např. řídicí orgány branného systému státu a především teritoriální orgány všech stupňů počítat s tím, že obranu země v konkrétních podmínkách ČSSR a v kterékoliv variantě zahájení a vedení války, bude možné řídit bez závad a bez improvizací jen podle připravených plánů v míru. Tím se přirozeně nijak nesnižuje ani potřeba, ani význam těchto plánů. Jde ale o to, že tyto složité situace v zásadních otázkách musí být řízeny podle jednotné koncepce, podle jednotného plánu a centrálně. Protože „polní vojska“ bude operačně řídit jednotné velení koaličních sil podle principů, zásad a norem vojenského velení, týká se tento problém především celého toho komplexu problémů, který je často zahrnován pod pojmem „civilní obrana“.¹⁾ V současných podmínkách však vyžaduje zcela nové pojetí, jako souhrn všech opatření, nezbytných k zabezpečení aktivní funkce všech oborů činnosti „nevojenských“ prvků branného systému státu, k zabezpečení obrany, ochrany a přežití obyvatelstva na území státu.

To všechno mluví ve prospěch koncepce jednotného, nadresortního, centrálního řízení a ve prospěch koordinace všech opatření „vnitřní“ fronty jedním, politicky i odborně kvalifikovaným orgánem, schopným v zásadních a celostátně významných otázkách operativně reagovat na vzniklé situace. Takový orgán musí mít ovšem nejen potřebnou pravomoc a odpovědnost, ale i odpovídající aparát (štáb), který se již v míru pečlivě připravuje na svou funkci za války. Těmto požadavkům nejlépe vyhovuje celá vertikální struktura rad obrany, počínaje Radou obrany státu (řídí vedle „vnější“ obrany i opatření na „vnitřní“ frontu) a konče radami obrany územních orgánů (řídí a koordinují opatření „vnitřní“ fronty).

Ve veřejnosti a namnoze i v odborných kruzích jednotlivých prvků branného systému státu se setkáváme s názory, že relativní připravenost branného systému státu k variantě globální jaderné války je plně vyčerpávající a vyhovující i k jakékoli jiné variantě války, např. ke konvenční válce. Bylo by velkým omylem považovat případnou „konvenční“ válku v geostrategickém postavení ČSSR za nějakou „snadnou“ záležitost a podceňovat její možné důsledky a specifické požadav-

¹⁾ Termín „Civilní obrana“ je zde chápán v širším slova smyslu, zahrnujícím všechny „nevojenské“ oblasti přípravy a realizace účasti státu ve válce, na rozdíl od úzce chápáného významu termínu „Civilní obrana“ ve smyslu pouze „civilní obrany“.

ky. Vezmeme-li dostatečně v úvahu kvalitu a možnosti soudobých konvenčních prostředků ničení a skutečnost, že celé území ČSSR je prakticky v jejich dosahu, pak i v této variantě vyniknou některé její specifické požadavky, které v ní mají jinou váhu a jiný význam, než třeba v globálně jaderné variantě. Např. význam „místního poměru sil“ na hranicích státu, některé odlišné problémy protivzdušné i protivysádkové obrany, reálné a účelné řešení evakuace obyvatelstva v souvislosti s jeho ukrytím atd.

Branný systém ČSSR i systém jeho řízení musí mít v konkrétních podmínkách obrany země dostatek reálné a zdůvodněné předvídavosti i schopnosti operativního přizpůsobování daným situacím a možným variantám zahájení i vedení války, z nichž

žádná by pro ČSSR nebyla „snadná“. V žádném případě nelze upadat do sebeuspokojení pro případ „jenom konvenční války“ a z hlediska obrany země podceňovat i její vysokou náročnost, která má novou kvalitu. Zkušenosti poslední války mají jenom omezenou platnost, protože tato válka se nebude opakovat. Jedním z nejzávažnějších závěrů, které z toho všeho vyplývají především pro národní hospodářství ČSSR je to, že zatím co o výsledcích všech dosavadních válek rozhodovaly prostředky vyrobené až v jejím průběhu, o výsledku soudobé války — a to nejen ve variantě globálně jaderné, ale s určitými odlišnostmi ve všech pravděpodobných variantách — by s největší pravděpodobností rozhodovaly prostředky a síly připravené již v míru.

Státoprávní uspořádání ČSSR doznalo „Ústavním zákonem č. 143 Sb. o československé federaci ze dne 27. října 1968“ kvalitativní změny, které přirozeně nezůstávají bez vlivu na způsoby řízení branného systému státu.

Politické základy federace, vybudované na principech socialistické demokracie, vycházejí z teze zákona, že politický systém ČSR a SSR je „... v zásadních věcech stejný...“ (hlava 2 čl. 2). Zákon stanoví jednoznačně, že „národní obrana“ patří „... do výlučné působnosti ČSSR...“ (čl. 7), ukládá federálním orgánům ČSSR „... v oblasti průmyslu koordinovat úkoly vyplývající z potřeb obranyschopnosti země...“ (čl. 17 ad c) a v zásadních otázkách stanoví vrcholným orgánům státní moci jejich pravomoci a odpovědnosti v otázkách obrany země.

K posouzení podmínek, které československá federace vytváří pro řízení branného systému státu, je třeba vzít v úvahu i příslušná ustanovení „Ústavního zákona č. 10 Sb. a Radě obrany státu“. Podle § 3 ad 2: „K provedení svých rozhodnutí podle odst. 1 je Rada obrany státu oprávněna stanovit závazné úkoly federálním ministerstvům, federálním výborům a ostatním federálním ústředním orgánům státní správy a radám obrany republik...“ a podle téhož § odst. 1 ad h „... za války rozhoduje o opatřeních spojených s vedením války“.

Zatím není vydán zákon, který by detailně upravoval působnost federálních orgánů a rad obrany všech stupňů při řízení úkolů národní obrany. Proto máme jen omezené možnosti dělat závěry o předpokladech a vlivech federalizace na řízení

branného systému státu. Jsem toho názoru, že federalizace, především v oblasti morálně politické, vytváří vhodné podmínky pro národní obranu, že zabezpečuje především jednotu politické i vojensko-odborné koncepce, plánování i realizace objektivních potřeb obrany socialistického státu.

Její vliv na hospodářské řízení branného systému státu závisí do značné míry na dalším vývoji otázek státních ekonomik obou republik a na míře ekonomické jednoty federace.

Z hlediska řízení branného systému státu je velmi významné zřízení Rady obrany státu, která v podstatě jediná má v oblasti obrany země propojeny zákonem limitované pravomoci a odpovědnosti celou vertikální strukturou branného systému státu od vrcholných federálních orgánů až po výkonné orgány státní a územní.

Válka je ve své podstatě krizovým jevem politiky a mezinárodních vztahů a její charakter je nesrovnatelný s cíli socialismu. Proto jejímu zahájení i vedení budou rozhodující formy vtiskovat vždy cíle agresivní politiky nepříteli a způsob její realizace. Principy budování socialismu, promítnuté do zásad československé federalizace, jako jsou socialistická demokracie, rovnoprávnost, právo na sebeurčení „až do oddělení“, zákaz majorizace atd., nezbytné pro socialistický způsob života společnosti, nemohou být vždy v plné shodě s objektivními požadavky vedení a řízení ozbrojeného zápasu. Proto z hlediska řízení ozbrojeného střetnutí, nuceného socialistickému státu, nelze ani jednoznačně tvrdit, že federativní

uspořádání ČSSR, založené na socialistických principech života společnosti, je samo o sobě již spolehlivou zárukou úspěšného řešení národní obrany socialistického státu. V jeho principech je sice reálný předpoklad vysoké morálně politické síly branného systému státu, ale zatím nemáme dostatek zkušeností z praktické realizace tohoto předpokladu v praxi.

Významnou roli pro efektivnost branného systému ČSSR bude hrát správná relace mezi centralizací a decentralizací v jeho řízení. Charakter soudobé války vyžaduje jednotu národní obrany, její koncepcí, způsoby příprav a realizace. Vyžaduje proto i značnou dávku centralizace rozhodování v zásadních otázkách obrany země, vyžaduje ale především maximálně možnou procedurální jednoduchost a operativnost řízení. Je zcela zdůvodněné předpokládat, že v případě ohrožení vlasti i při zahájení války, především v průběhu jejího počátečního období, bude branný systém státu řízen mírovými metodami a těmi formami i prostředky, které vešly do návyků řídicích orgánů a které v praxi zvládly. I když to přirozeně nevylučuje možnost některých personálních, strukturálních i metodických změn dílčích, nepředpokládám, že metodiku řízení branného systému by bylo možné v případě nebezpečí v krátkém čase zásadně měnit a že by to bylo účelné a efektivní. Proto má pro efektivnost řízení branného systému státu takový význam požadavek, aby v zájmu hladkého přechodu celého systému řízení z mírových na válečné podmínky byly vytvořeny ty neoptimálnější podmínky již v míru.

Proto také nemůžeme jednoznačně tvrdit, že nové státoprávní uspořádání ČSSR, motivované zcela odlišnými principy mírového socialistického života, vytváří ve všech směrech nejvhodnější podmínky k řízení branného systému státu. Není např. sporu o tom, že federální uspořádání zcela zákonitě zvyšuje především horizontální členitost vrcholných orgánů řízení státu a tím i branného systému. Značný počet federálních i národních ministerstev, vládních výborů, úřadů a institucí, z nichž každý svým způsobem a podle své pravomoci a odpovědnosti za svěřený obor činnosti se podílí na tvorbě branného potenciálu státu a na jeho obraně, zcela zákonitě zvyšuje složitost řídicích i součinnostních vztahů jak v procesu informování, tak v procesu rozhodování v otázkách i obrany země. To se týká především otázek politického a hospodářského, ale i vojenského řízení branného systému stá-

tu. V míru je možné a v některých směrech i nutné společensky tolerovat z této složité struktury vyplývající určitou časovou náročnost a složitost řešení otázek obrany země. Pro válečné podmínky je však třeba z pozic charakteru a požadavků soudobého ozbrojeného zápasu velmi kriticky, objektivně a reálně posoudit metodiku řízení branného systému státu a její únosnost. Především tyto zájmy a zkušenosti, získané hlavně SSSR v poslední válce, vedly ke zřízení rad obrany. Proto i v míru by se měly stát tyto instituce hlavním článkem šíření branného systému státu.

Míru zainteresovanosti a podíl jednotlivých resortů státní správy, státních i společenských institucí na řízení a funkci branného systému státu určuje především obor jejich činnosti a tedy i jejich odpovědnost v celostátním a národním měřítku. Tak např. specifickým oborem činnosti resortu MNO je obor „národní obrany“, kterou v soudobých podmínkách je nutné chápat v celém komplexu všech „vojenských“ i „nevojenských“ opatření obrany, připravovaných i realizovaných podle jednotného plánu a jednotné koncepce. Nejsou tedy správné a zdůvodněné některé tendence minulosti, které chápaly MNO jen jako „ministerstvo ČSLA“.

S tím souvisí i určité změny, ku kterým po přijetí zákona o Radě obrany státu dochází v postavení generálního štábu v rámci MNO. Generální štáb přestává být „jenom“ generálním štábem ČSLA, ale ve smyslu zákona se stává jako sekretariát Rady obrany státu výkonným vojenskoo odborným orgánem Rady obrany státu, tedy aparátem nadresortního orgánu s celostátní působností. Z toho vyplývá, že před generálním štábem stojí v podstatě dva závažné úkoly, dvě svou úrovní odlišné funkce. Je to za prvé funkce vojenskoo odborného orgánu Rady obrany státu pro řešení otázek obrany země v celém jejím komplexu a za druhé je to funkce orgánu velení čs. ozbrojeným silám v rámci MNO.

Je pochopitelné a zákonité, že takové změny ve funkčním poslání nemohou zůstat bez odezvy na vzájemné vztahy a dělbu práce s ostatními prvky branného systému státu, na metodiku práce a konečně ani na strukturální uspořádání. Sovětský vojenský teoretik a praktik maršál Šapošnikov kdysi nazval generální štáb „mozkem armády“. To bylo po první světové válce a bylo to označení velmi vtipné a zdůvodněné. V současných podmínkách bychom toto označení mohli právem rozšířit a upravit na „mozek obrany země“.

Nakonec několik slov k charakteru a podmínkám řízení branného systému ČSSR v rámci koalice států - účastníků Varšavské smlouvy. Nemíním v tomto bodě zdůvodňovat a obhajovat třídní, společenskou a životní nezbytnost naší příslušnosti ke koalici Varšavské smlouvy. Jde o principiální otázku celé vojenské politiky ČSSR, která vyžaduje daleko důkladnější rozbor, než umožňuje krátký článek, zaměřený úzce k problémům řízení branného systému státu.

Proto chci poukázat jen na ten fakt, že obranu ČSSR nelze vytrhovat z kontextu obrany celé koalice Varšavské smlouvy, vedené Politickým poradním výborem podle zásad jednotné politické i vojenské strategie a řídicí se zásadami i normami koaliční vojenské doktríny.

Z koaliční vojenské doktríny, jako syntézy zobecněných a všem členům koalice společných zájmů, vyplývají pro jednotlivé členy internacionální závazky a úkoly, adekvátní jejich možnostem a potřebám, k jejichž realizaci má každý člen koalice své specifické podmínky. Způsoby realizace obrany koalice v konkrétních podmínkách daného státu určuje jeho státní vojenská doktrína, která na bázi zásad principů koaliční vojenské doktríny respektuje místní podmínky, možnosti a potřeby státu a je ve své podstatě realizační normou pro výstavbu, přípravu i funkci branného systému státu.

Je zcela přirozené, zákonité a nezbytné, aby vedle internacionálních zájmů, potřeb a převzatých závazků, byly v obsahu funkce branného systému státu plně uplatněny od nich neodlučitelné a s nimi organicky spojené státní a národní zájmy a povinnosti, vyrůstající z jeho konkrétních historických, kulturních, ekonomických a jiných podmínek a možností. Jedním z prvořadých těchto zájmů, který je současně ale i společným zájmem celé koalice, je obrana vlasti a zabezpečení přežití národa.

Z toho faktu, že naše polní vojska přecházejí do operační podřízenosti vrchního velitele Spojených ozbrojených sil, zatím co všechny ostatní síly a prostředky obrany země zůstávají v podřízenosti čs. státních orgánů, vyplývá pro řízení branného systému státu požadavek strukturálního oddělení systému řízení polních vojsk od systému řízení teritoria, v rámci jednotného branného systému státu. Vyplývá z toho dále i to, že těžiště zájmů a pří-
mého vlivu řídicích orgánů branného sy-

stému státu bude za válečných podmínek v oblasti teritoria, které bude plnit dvě základní funkce — zabezpečování všeho nezbytného pro funkci polních vojsk a zabezpečování života a aktivní funkce všech oborů společenské činnosti na celém území státu.

Z geostrategického položení ČSSR v Evropě, jako přímého souseda s kapitalistickým světem, a ze všech z toho vyplývajících podmínek vyplývá, že řízení branného systému státu bude velmi složité a náročné na všechny stupně řízení.

Tak např. z geostrategického postavení ČSSR a z toho faktu, že naše ozbrojené síly mohou nést na našem směru hlavní tíhu počátečního střetnutí s nepřítelem, vyplývá pro řízení branného systému státu možnost složitých vztahů a vzájemných závislostí i podmíněností podsystemů řízení polních vojsk a teritoria. Bylo by totiž nelogické a do značné míry i nebezpečné vycházet při plánování obrany země z jednostranného předpokladu, že počáteční střetnutí našich polních vojsk s nepřítelem musí mít na všech směrech úspěch a vylučovat možnost i časově rychlého a prostorově i značného neúspěchu na některém směru. Koncepce řízení branného systému státu musí počítat tedy i s možností, že na určité části území (především ČSR) mohou po určitou dobu společně fungovat orgány řízení polních vojsk i orgány řízení teritoria. Proto plán obrany země musí již v míru jednoznačně upravit a vymezit jejich vzájemné vztahy, pravomoci a odpovědnosti.

Z geostrategického postavení ČSSR a i z celkového charakteru soudobé války, vyplývá pro řízení branného systému státu celá řada dalších specifických otázek. Jsou to např. otázky nového pojetí a obsahu „bojové pohotovosti“ branného systému státu, která se v našich konkrétních podmínkách zdaleka netýká jenom ozbrojených sil, ale všech prvků branného systému státu, dále na otázky nového pojetí a podmínek toho souhrnu celostátních opatření, které zpravidla zahrnujeme pod pojem „mobilizace“, jsou to závažné otázky řešení zákonitých rozporů ekonomických a vojenských zájmů a potřeb při zabezpečování obrany země atd.

Výstavba, příprava i funkce soudobého branného systému státu vyžadují tudíž ve všech směrech nová pojetí a nové přístupy.

Tento článek je jen kusým, dílčím příspěvkem k jejich řešení.